

חוק סימון מחירים: סקירת מצב בעולם, המגמות המסתמנות והערכת השפעת החוק על המחירים לצרכן

פרופסור דניאל לוי
המחלקה לכלכלה
אוניברסיטת בר-אילן

מרץ 9, 2008

המלצות

בדו"ח חוק סימון מחירים סקרתי את המצב בעולם בנוגע לחוק, ניתחתי את היתרונות והחסרונות שלו והערכתי את ההשפעות האפשריות של החוק על המחירים לצרכן. מניתוח זה ניתן להסיק את המסקנות הבאות:

- יש להגביר את האכיפה של החוקים הקיימים ע"י הגברת פיקוח והטלת עונשים מרתיעים. בעולם ללא תחרות מספקת כמו בישראל, ללא עונשים מרתיעים לקמעונאים תמיד יהיה תמריץ לעגל פינות ולחסוך בעלויות הכרוכות בהדבקת תוויות מחירים על כל פריט ופריט. רק אכיפה רצינית ואמיתית של חוק הצגת מחירים בשילוב עם עונשים כבדים יכולים להשפיע על התנהגות הקמעונאים.
- יש לפעול להגברת מודעות הצרכנים לנושא הצגת מחירים, החוקים הקיימים בתחום זה, וכן מודעות לזכויות הצרכן. מעבר לכך, יש לפעול לעידוד יצירת תרבות למסחר הוגן. ללא יצירת אווירה אמיתית של סחר הוגן שבו הצרכנים יכולים לבטוח ביצרנים ובקמעונאים, והקמעונאים יתחילו לסמוך על היושר והמוסר של הצרכנים, יהיה קשה לשכנע את הצרכנים לוותר על חוק סימון מחירים או על חוקים ורגולציות אחרות מסוג זה.
- יש לפעול להגברת התחרות בשוק הישראלי. האמצעי היעיל ביותר להשגת המטרות הנ"ל הוא עידוד התחרות. "היד הנעלמת" (the invisible hand) של שוק תחרותי אמיתי יכולה לעשות את מרבית העבודה. תחרות יכולה להביא לידי צמצום בטעויות מחירים, שיפור השירות הניתן לצרכן, הורדת המחירים לצרכן, התייחסות לצרכן כ-"תמיד צודק", וכו'. בקיצור, הדרך הטובה והיעילה ביותר לפתור את כל הבעיות הנ"ל, הוא ע"י הגברת התחרות בשוק הקמעונאי הישראלי.
- יש לפעול לחקיקת חוק שידרוש הצגת מחירים ליחידת מדידה סטנדרטית, כגון מחיר ל-100 גרם, מחיר ל-500 גרם, מחיר ל-100 מיליליטר, וכד', ברוח ההצעה שהועברה

לאחרונה ע"י משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, לועדת הכלכלה של הכנסת. חוק מסוג זה יביא להגברת התחרות בשוק הקמעונאי הישראלי באופן משמעותי. לדעתי, יש לדרוש הצגת מחיר ליחידת מדידה סטנדרטית עבור כל המוצרים הנמכרים ברשתות שיווק. אין מדינה מערבית מתוקנת שבה לא נהוג סימון מחירים ליחידת מדידה סטנדרטית, ובחלק לא מבוטל מהן, סימון זה מוצג באופן וולונטרי גם אם אין דרישת רגולטור. התועלת לצרכנים מחוק כזה תהיה עצומה משום שהוא יאפשר לצרכנים לערוך השוואה מהירה בזמן אמת של מחירי מוצרים של יצרנים שונים ו/או בגדלים שונים. בנוסף, מידע כזה יאפשר השוואת מחירים טובה יותר בין רשתות שיווק שונות כאשר מדובר על אריזות שונות (בכמות, בתכולה, במשקל, וכד'). לעומת זאת, העלות השולית של הצגת מידע זה על גבי תוויות מחירים שהקמעונאים ממילא מדפיסים ומציגים על מדפים, הינה פעוטה יחסית. זהו סוג של התערבות רגולטורית יעילה: התועלת שהיא יכולה להביא קרוב לוודאי עולה על העלות שלה.

5. במידה והמחוקק הישראלי אכן יחוקק חוק סימון מחירים שיבטיח עבור כל מוצר הנמכר ברשתות שיווק הצגת מחיר ליחידת מדידה סטנדרטית, אז, ורק אז, יתכן שכדאי יהיה לשקול שינוי בחוק סימון מחירים הקיים שהוא גורף מדי וגם יקר מדי. למשל, אפשר לשקול מתן פטורים מסימון מחירים על כל פריט ופריט עבור מוצרים עם חיי מדף קצרים, מוצרים שמחירים בפיקוח, וכד'. קרוב לוודאי שהעלויות הכרוכות בהדבקת תוויות מחירים על כל פריט ופריט כפי שהחוק הנוכחי של סימון מחירים דורש, מגולגלות על הצרכנים בצורת מחירים גבוהים יותר. הנפגעים העיקריים ממחירים גבוהים אלו הם אוכלוסיות עם הכנסות נמוכות.

6. יחד עם זאת, חשוב להדגיש שביטול חלק מדרישות חוק סימון מחירים לא בהכרח יביא לירידה במחירים. כלומר, אין ביטחון כלל שמתן הקלות כלשהן לקמעונאים בסימון מחירים (דבר שיצמצם את העלויות שלהם) בהכרח יביא להורדת מחירים. הקמעונאים קרוב לוודאי לא יתנדבו ויגלגלו את הירידה בעלויות התפעול שלהם על הצרכנים בצורת מחירים נמוכים יותר. כדי לפצות צרכנים על הפסד זה, יש לנקוט במדיניות של אכיפה קפדנית של חוקים לסימון מחירים ובמידת הצורך יש להטיל עונשים מרתיעים.

ללא אכיפה יעילה וקפדנית, וללא ענישה מרתיעה, הצרכן הישראלי ימשיך לדרוש סימון מחירים פרטני, גם אם הדבר כרוך בעלויות שהוא משלם מכיסו.